

Otázka: Středověká filosofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): EvaLe

Základní informace

- ve 4 století n.l. se křesťanství definitivně prosadilo jako hlavní náboženství římské říše
- typickým znakem středověké filosofie tak nutně bylo střetávání antického myšlenkového dědictví a křesťanského pohledu na svět
- křesťanství nerovná se filosofie
- víra je pro ně hlavní (dříve rozum)
- filosofie prvotního křesťanství-> dějiny i život člověka jsou v rukou milujícího Boha; život v pravdě a lásce, úsilí o spravedlnost; naděje, že zlo a smrt nejsou posledním slovem lidské existence
- očekává se příchod mesiáše, má začít spravedlivý věk
- Ježíš z Nazaretu- 1-33 n. l. -> dal lidem poznání boha, vzal na sebe hříchy celého světa, spasil je tím, že byl ukřižován, otevřel lidem cestu ke spáse a vše záleží na nás; oslovil především chudé, rozčílil mocné, císaře

2 etapy

1) Patristika

- do 8. století
- pater= otec
- křesťanství vstřebává prvky antické moudrosti a zároveň se s ní kriticky vyrovnává
- syntéza učení/ myšlení řeckého, židovského, křesťanského
- hlavní téma- pochopení Krista (poznání Boha)

- cesta k Bohu se děje následováním Krista (život v pravdě a lásce)
- v 1. a 2. století- obhajoba křesťanství
- 3-4. století vytváření náboženských dogmat (vše pochází od boha, stvořil svět a je jedinou skutečností)
- 5-8. století uspořádávání náboženské pravdy
- apologetika= obhajoba pravé křesťanské víry (nejdříve byla směřována proti Římanům); proti sektám uvnitř církve (chtějí rovnost)
- pochopení Boha jako jednoty tří osob: otce, syna a ducha-> trojedinost

Aurelius Augustinus

- nejvýznamnější patrista
- formuloval křesťanská dogmata
- žil nejdříve prostopášným způsobem, pak se dal pokřtít, stává se z něj křesťan
- stojí svým učením i životem na rozhraní antiky a středověku, nechává se inspirovat novoplatonismem (poslední filosofický systém antiky- přepracovává ho ve prospěch, křesťanství a tím ho ničí)
- zabýval se pojmy, jako je duše, čas, stvoření, svoboda a zlo
- až do 13. století byl pilířem církve
- jádrem je vztah boha a člověka
- bůh stvořil svět z ničeho, protože chtěl tvořit (žádná pralátka!), tvořil podle své vůle
- člověk byl hříšník (Adam a Eva)-> jsou zatíženy dědičným hříchem
- mluví o posmrtném životě, čím více člověk trpí na zemi, tím lépe se má v nebi
- bůh dává člověku v pozemském životě hmotné statky a na každém záležitosti jak s nimi bude zacházet; bude-li s nimi zacházet správně, tak ho čeká nesmrtelnost
- na konci bude apokalypsa (poslední soud)=> ti, co následují Ježíše budou spaseni (vyvolení) a ti, co nenásledují Ježíše, budou zatraceni
- existují 2 světy- božský (dokonalý) a dočasný (nedokonalý)
- celý život je o tom, že zápasí dobro se zlem
- bůh řeší spravedlnost, rozlišuje dobro a zlo
- celý svět je oddělování dvou skupin lidí- správných, věřících a nesprávných, nevěřících, zatracených
- poznáváme pouze boha „Bůh je jednotou trojího, člověk je jednotou paměti, rozumu a vůle,“
- člověk se narodil bez hříchu, svobodný, a kdyby měl silnou vůli, nedopouštěl by se hříchů
- zlo je jen zdánlivé a je nedostatkem dobra
- největší neřestí je pýcha a troufalost

- **díla:** O boží trojici; O učiteli; Vyznání- o jeho životě a hříchách

Spor o svobodu vůle

- lidé se domnívají, že jednají svobodně, ale ve skutečnosti vykonávají boží vůli
- každý člověk může dosáhnout blaženosti, pokud bude dodržovat pravidla (bude se držet učení Krista)
- učil, že člověk je od přirozenosti neschopný konat dobré skutky (nauka o dědičném hříchu), ale určití jedinci jsou z milosti boží předurčeni ke spasení (predestinace- je dané, kdo bude spasen)
- nauka o dědičném hříchu-> všichni lidé jsou zatíženi hříchem (Adam se prohřešil, díky tomu jsme smrtelní)

Význam

- velké posílení církve tímto učením
- stvrzení všech základních dogmat (trojjedinost boha, dědičný hřích, proces vykoupení)
- církev se stala duchovním monopolem-> jediná strážkyně pravdy

2) Scholastika

- schola= škola
- úkol vyrovnat se s antickým dědictvím
- přesunout se z novoplatonismu na aristotelskou filosofii
- prověřit a podložit strukturu křesťanské nauky
- souhlasili s názory uznávaných církevních autorit- Platona a později Aristotela
- vítězí víra nad filosofií (rozumem)

3 období

a) Raná

- 11. -12. století
- řeší spor o univerzálie-> na základě sporu o univerzálie se vytvořili dvě skupiny: realisté (vycházejí z Platonova světa idejí a tvrdí, že obecniny existují reálně) a nominalisté (obecniny jsou pouhá jména)
- realisté
 - hlavním představitelem **Anselm z Canterbury** (1033- 1109)- podřizuje rozum víře; podal ontologický důkaz boží existence; podle něj teprve věřící člověk hledá rozumové zdůvodnění své víry, považoval za hlavní myšlenku boha; vše co si myslíme, má reálný základ, jestli existuje pojem bůh, tak je také reálný
 - „Věřím, abych porozuměl.“- důležitější než rozum je víra
 - **Jan Scotus** (1265 - 1308)- otec scholastiky; spojení filosofie a náboženství (světové dění začíná u boha, do boha se vrací)
- nominalisté
 - **Pierre Abélard**- umírněný nominalista; svět byl stvořen bohem, souhlasit s realistama, pro obyčejné lidi je ale směr nominalistů přístupnější, podle něj člověk naplňuje boží vůli, když má ideje v mysli, má správně poznávat, co je dobro a zlo; má být hodnocen podle toho, co dělá, ne v to, co věří; tvůrcem techniky konfrontace argumentů-> když k nějaké věci uvádíme pro a proti; „Rozum bez víry může být, ale víra bez rozumu nemůže být.“
 - „Rozumím, abych věřil.“-> poznání předchází víře
 - vytvořil kompromis-> obecniny existují ve věcech (Aristotelovi formy)
 - **Roscelinus** (1150- 1120)- zpochybnil dogma o trojjedinosti boha; pojmy jsou pouze pojmenováním; odmítá zobecnění x klade důraz na jednotlivosti (neexistuje bělost, ale bílé předměty)

b) Vrcholná (střední)

- 13. století
- hlavní dva proudy
 - františkánské hnutí- založený Františkem z Asisi; snaha vrátit se k původním hodnotám křesťanství, chudobě, lásce k člověku a přírodě a zachránit tak svět
 - dominikánské hnutí- věnovali se osvětě lidu, vzdělávání; Tomáš Akvinský; boj proti kacířům

Tomáš Akvinský

- bůh stojí za světem jako stvořitel
- vztah mezi vírou a rozumem
- klade boha nad svět
- 1322 prohlášen za svatého
- víra důkaz nepotřebuje, je zřejmé, že musí existovat božský princip
- odděluje pravdu zjevnou (teologickou) a pravdu přirozenou (filosofickou)
- lidská duše je nesmrtelná (důkazem je lidská touha po nesmrtelnosti), netělesná, nezávislá na těle, nezničitelná
- vytvořil 5 důkazů
 - důkaz z pohybu- vše, co jest, je hybné; hybatelem je bůh
 - důkaz účinku a příčiny- každý účinek má příčinu; první příčinou, která sama není účinkem, je bůh
 - důkaz z nahodilosti- nemůže existovat absolutní nahodilost a vždycky za tím stojí něco, co je nutné; nutností je bůh
 - důkaz ze stupňů dokonalosti- od méně dokonalých věcí postupujeme k dokonalejším, až se dostaneme k nejvyšší dokonalosti, kterou je bůh
 - důkaz uspořádání věcí (účelnosti)- každá věc má svůj účel; účel účelů a cíl cílů je bůh; „Jediné, co o bohu můžeme vědět je, že je.“
- „Rozum je schopen pochopit boha.“
- „Co je dovoleno bohovi, není dovoleno volovi.“
- „Přátelé se radují a smutní pro téže věci.“
- díla -> Sborník (Summa) teologický, Summa proti pohanům
- komentoval díla Aristotela
- učení Tomáše Akvinského se nazývá tomismus= oficiální učení církve
- zabýval se i etikou-> „Trojího je třeba člověku ke spáse, vědět v co má věřit, vědět, co má žádat a vědět, co má činit.“ - předpokladem mravního jednání je svobodná vůle
- „Vláda je ustanovená pro společné dobro.“-> nástrojem vlády je zákon, ale i ten je podřízený zákonu božímu
- říká se o něm, že jeho myšlení je podřízeno víře
- nad říší poznání stojí říše víry nebo říše nadpřirozené pravdy (tajemství křesťanské víry)
- křesťanská pravda rozum přesahuje

[vědomí je rozvrstveno](#)

- synderesis- základní vědomí sebe sama; poznání základních mravních principů; pomáhá rozlišovat mezi dobrem a zlem
- sapientia- moudrost, kterou získáváme prostřednictvím výchovy a kontaktů s ostatními lidmi; celosvětový názor a dokážeme se podle něj rozhodovat ve složitějších případech
- scientia- vědění; výsledek každodenní lidské zkušenosti; umožňuje to člověku využít jeho minulou zkušenost

c) Pozdní

- 14.-15. století
- důraz na přírodní filosofii, mystiku a nominalismus
- pokračování sporu mezi realismem a nominalismem-> nominalisté říkají, že je vedle zjevné pravdy ještě pravda vědecká, která je výsledkem lidské činnosti a lze ji dokázat

Wiliam Occam

- jeden z posledních scholastiků
- oddělil církve od teologie-> to, co je řečené o světě, neplatí o bohu
- oddělení rozumu a víry aplikovat také na politiku, církve se má věnovat duchovnímu poslání, ne politice

Bacon

- kritik Tomáše Akvinského
- propagoval logický úsudek, rozum, myšlení, experiment

Dvě skupiny

- vytvořili se na základě tzv. sporu o univerzálie (ante res= před věcmi)=> všeobecniny, obecné pojmy, první realisté říkali, že existuje reálnost všeobecnin

- **realisté**

- všeobecniny existují reálně, podobně jako platónské ideje
- existují v boží mysli jako vzory, modely a podle nich jsou vytvořeny konkrétní věci (napřed vznikne pojem a potom věc)
- existuje-li pojem bůh, není pochyb, že existuje

- **nominalisté**

- vycházejí z Aristotela
- obecné pojmy jsou jen jména a názvy, kterým reálná existence nepřísluší-> nemají objektivní existenci, jen jsme si je v hlavě vymysleli
- bylo proti církvi, věříte něčemu, co není dokázáno
- kde je psáno, že když si vymyslím tisíc nových pojmů, toho v reálnu opravdu existuje
- něco vzniklo a my jsme tomu dali jméno, nikdo to nevytvořil